

איך אומרים "ליידי" בערבית?

נהאיה סעדי-סויטאת, עורכת העיתון "ליידי", מספרת על עיתונה

היו ברובן מעודדות, אבל לא אסתיר שהיו, כצפוי, גם תגובות שליליות.

החלטנו גם לפתוח אפיק חדש אל העולם הערבי בתחום הבידור. מדוע צריכה האישה הערבית לשמוע על זמר מפורסם רק באמצעי התקשורת של העולם הערבי? אנו דואגים שבכל גיליון יוצג כוכב זמר ערבי, או שחקנית ערבייה, כך שהקהל שלנו יקרא את דבריו ממקור ראשון. לדעתנו, פרסום זה מביא תועלת רבה לשני הצדדים: לחברה הערבית בישראל ולאמנים הערבים במדינות ערב.

נקודה נוספת: ירחון הנשים "ליידי" העניק לקוראות הערביות במה, שבה הן יכולות להתבטא בחופשיות ולספר על עצמן, על חלומותיהן והישגיהן. העיתונות הישראלית בשפה הערבית, במתכוון או שלא במתכוון, העלימה את הנשים הערביות מן השיח הציבורי, ואנחנו משנים את המצב הזה. כעת אפשר לראות רופאה ערבייה מצליחה, להביא את סיפוריה בפני ציבור הקוראים ולהגיד לכל מי שרק רוצה לשמוע שיש לנו במה להתנאות.

הכותבת היא עורכת ירחון הנשים הערבי-ישראלי "ליידי"

כמות ולהוציא לאור עיתון שידבר ישירות אל הנשים הערביות. ההחלטה לא הייתה קלה, ולוותר בחששות גדולים שהפרויקט ייכשל משום שהוא מהפכני. אט-אט, בצעדים קטנים, הצלחנו להחדיר את המוצר החדש לתודעה, ולהפוך אותו למותג מבוקש ביישובים הערביים בישראל.

עד הופעתנו נאלצו הנשים הערביות לקרוא מאמרים, כתבות וראיונות בעיתונים ערביים בינלאומיים, בעיקר לבנר ניים. העיתונים האלה דיברו אליהן, אך לא דיברו על האישה הערבית בישראל, ואילו אנחנו מדברים ישירות אליה. אנו כותבים על עולמה, מצביעים על הבעיות שהיא נתקלת בהן וגם על הסבל שהיא עוברת. אנחנו מדווחים גם על ההצלחות הגדולות שהיא רושמת בזמן האחרון ומבליטים את ההישגים המרשימים שלה. זה סוד ההצלחה וזה הייחוד שלנו.

ירחון הנשים בערבית נוגע בנושאים שעד הזמן האחרון נחשבו לפרות קדושות. הפריצה המשמעותית ביותר הייתה כאשר קיבלנו החלטה לפרסם ראיון חושפני עם צעירה ערבייה לסבית. הראיון היכה גלים בחברה הערבית, שלא הייתה מוכנה להתמודד עם תופעות שמנקדות ראותה הן של ליות. אנחנו רצינו לפרסם את הראיון, אך נזהרנו שלא לגלוש אל העיתונות הצהובה. התגובות שקיבלנו במערכת העיתון

האישה הערבית בישראל מקופח חת בשני מישורים: במישור הראשון היא מקופחת כערבייה, כלומר מדיניות האפליה של ממשלות ישראל אינה פוסחת עליה. במישור השני היא מקופחת בשל היותה אישה בחברה הערבית, שלמרבית הצער עדיין לא מעניקה לאישה את הזכויות המגיעות לה, על אף שפה ושם אנו עדים גם להתפתחויות חיוביות. מכאן החשיבות של נוכחות נשים ערביות כעיתונאיות בכלי התקשורת הערביים היוצאים לאור בישראל.

שנים רבות אני עוסקת בעיתונות. הרבה עליות ומורדות עברתי בדרכי, והרבה מכשולים הוצבו בפני. היום, כאשר אני עורכת ירחון בשפה הערבית, המיועד למשפחה הערבית בכלל ולנשים הערביות בפרט, אני מרגישה שהגעתי אל פסגת חלומותיי.

לפני כארבע שנים החליט העיתון "כל אל-ערב" לשבור מוס-

התקשורת הערבית בישראל: סקירה

ד"ר מוסטפא כנהא ופרופ' דן כספי

ל"אל-אתיחאד" להיחלץ ממצוקתו. עד היום מרחפת עליו סכנת סגירה.

הרוח הפוליטית החדשה, תהליך אוסלו והאינתיפאדה השנייה הצמיחו רשימות ערביות וחברי כנסת בעלי צרכים תקשורתיים ייחודיים. בנסיבות הפוליטיות החדשות החלו להופיע ביטאונים פוליטיים ששימשו במה רעיונית לטרוריקה לאומית רדיקלית, ביניהם ביטאון הרשימה המתקדמת לשלום "אל-ווסטן" וביטאון המפלגה הערבית הדמוקרטית "אדיאר". הביטאון של בני הכפר, "אל-ראיה", הופיע בתדירות לא קבועה בשנות השמונים; לאחר סגירתו של ביטאון התנועה האסלאמית, "א-סיראט" בידי השלטון טונות הופיעו "סוות אל-חק ואל-חורייה", וכן ביטאון הזרם הדרו-מי של התנועה האסלאמית "אל-מית'אק" וביטאון בל"ד "פסל אל-מקאל". לעתים נראה שפרסומים אלה, ובעיקר הפוליטיקאים הערבים הניצבים מאחוריהם, מבקשים לבחון את גבולות חופש הביטוי של המיעוט הערבי בדמוקרטיה הישראלית.

פרופ' כספי הוא מרצה לתקשורת באוניברסיטת בן גוריון; ד"ר כנהא הוא מרצה לתקשורת באוניברסיטה הפתוחה

"פנורמה", בטיבה שבאזור המשולש, ומאוחר יותר הוא התפתח לשבועון ארצי. על פי הערכות שונות, ועל פי עדויות של מו"לים, תפוצתם של השבועונים הללו נעה בין 30 ל-40 אלף עותקים. השבועונים הפרטיים הצליחו כנראה לבסס את הרגלי הקריאה השבועית, שכן לצדם התבססו שבועונים נוספים, המופיעים בתדירות קבועה – השבועון "פנורמה"; השבועון "אל-אח'באר"; השבועון "אל-עין"; והשבועון "אל-אהאל". ביטאון המפלגה הקומוניסטית "אל-אתיחאד", אשר החל להופיע בשנת 1983 מדי יום, היה שנים אחדות היומון היחיד בשפה הערבית בישראל. לא היה בכך כדי להתגבר על התווית הקומוניסטית שדבקה בו. תפוצתו הנמוכה, בת ארבע ספרות, היא ביטוי גם לבעיותיהם של היומרים הערביים האחרים. ייתכן שמכלול של אילוצים כלכליים, עיתונאיים ותרבותיים מקשה על יצירת קהל קוראים נאמן ליר מון בערבית. הישרדות "אל-אתיחאד" הועמדה במבחן נוסף בשנת 1999, כאשר פרץ משבר במערכת, ובעקבותיו פרשה קבוצת עיתונאים ויסדה את היומון "איאם אל-ערב". שני היומנים התחרו ביניהם על אותו קהל קוראים, ובשנת 2002 פרש העיתון החדש מן התחרות והפסיק להופיע. אבל גם זה לא סייע

מפת התקשורת בערבית בישראל היא דלילה למדי, הן בהש" וואה לאמצעי התקשורת בערבית, הן בהשוואה לעיתונות הערבית המשגשגת בימי המנדט. גם לפריחה המואצת של העיתונות ברסית בעשור האחרון אין מקבילה בשפה הערבית. מלבד אמצעי עי השידור הממלכתיים בערבית, מופיעים כיום באופן סדיר יומון דל תפוצה, ארבעה-חמישה שבועונים ומספר דרספרתי של כתי עת המתמחים בנושאים שונים (שאינם מופיעים תדיר ואינם מופיעים בקביעות). לאלה מתווספים מקומונים רבים ואתרי אינטרנט נבחרים.

מאחר שאמצעי התקשורת הם מוקד רביעוצמה שמפתה כל שלטון, השכיל הרוב היהודי להבטיח שליטה מרבית באמצעי התקשורת בערבית – יותר בתקשורת האלקטרונית מבעיתונות הכתובה. שנים רבות נהנו אמצעי השידור הממלכתיים בערבית – תחילה הרדיו ובהמשך גם הטלוויזיה – מיתרון כפול: הפלסטינים המקומיים נחשפו אליהם בליט ברירה, והם גם ספגו את מעט הכוחות העיתונאיים שנותרו או צמחו בחברה הפלסטינית ביש" ראל. הדבר האט את תהליך השיקום של העיתונות הכתובה בערבית שנפגעה אנושות בשנת 1948. עד ראשית שנות השמונים היה רובה המכריע של התקשורת בשפה הערבית "תקשורת מטעם", אשר שירתה גורמים פוליטיים שונים. לא הייתה כמעט מפלגה פוליטית בישראל שלא ייסדה ביטאון שבאמצעותו אפשר היה להגיע אל קהלי היעד בקרב האוכלוסייה הערבית, ובמיוחד בתקר פות הבחירות לכנסת, להסתדרות או למועצות המקומיות. מפל" גת השלטון אז, מפא"י, ייסדה את היומון "אל-יום", אשר הופיע עד 1968. מטעם מפ"ם הופיעו העיתונים "אל-מרסאד" (1952–1988) ואל-פג'ר (1958–1962); מטעם חירות הופיע שנים אחדות העיתון "אל-חורייה". כמו כן הופיעו ביטאונים קצרי מועד של מפלגת הציונים הכלליים ושל אחדות העבודה. גם המפלגות והתנועות הלא-ציוניות יזמו ביטאונים משלהן; כך עשתה המפל" גה הקומוניסטית הישראלית כשהוציאה את העיתון "אל-אתיחאד" שהחל להופיע כבר ב-1944, וקבוצת אל-ארד אשר הוציאה את עלוני אל-ארד. ניסיון ראשון ומוצלח לחקות את דגם המקר מון העברי פרשם בשנת 1983, כאשר בעל משרד פרסום מקומי, לוטפי משעור, שעבד עד אז בעיתונים ערביים, החליט להוציא מקומון בנצרת, "אסינארה". הופעת השבועון אתגרה את מסורת העיתונות המסובסדת והמפלגתית בערבית ובישרה על עידן חדש של עיתונות פרטית ובלתי תלויה. בעקבות הצלחתו הכלכלית של "אסינארה" נוסף אליו כעבור ארבע שנים שבועון פרטי, אשר גם הוא הופיע בנצרת, "כל אל-ערב". גם עיתון זה סמוך על שולחנו של משרד פרסום, אך להבדיל, הבעלות עליו מעורבת, ערבית-יהודית. הקירבה למשרדי פרסום עלולה אמנם להשפיע על שיקר לי המערכת, אך היא גם מחסנת את שני השבועונים מפני לחצים פוליטיים ומייצבת את תדירותם. שני המקומונים הצליחו עם הזמן להרחיב את תפוצתם לאזורים נוספים, ואף אל שטחי הרשות הפלסטינית. בשנת 1986 החל להתפרסם מקומון נוסף,

סבלה ותקוותה של האישה הערבית ב"מידרמא"

פרידה ג'אבר-בראנסי, עורכת מוסף "מידרמא" של העיתון "פנורמה", מספרת על עיתונה

פרידה ג'אבר בראנסי

אחד הדברים הבולטים בעיתונות הנשית הערבית הוא שרוב הכתבים בה הם גברים. זה לא אומר שאין עיתונאיות, אלא שלא מספיק נשים מוכנות להיות שותפות בעשייה התקשורתית: זו עבודה קשה, הצורכת זמן ללא גבול.

כעורכת ב"פנורמה", המטפלת בעיקר במוסף "מידרמא" שהוא בעל גוון נשי, אני מרגישה את חשיבות הסיקור הנשי מבחינת הנשים הערביות, אשר הפכו מודעות לעוצמת הסיקור העיתונאי של ענייניהן.

היום אני מקבלת הרבה פניות ישירות מנשים כדי לכתוב עליהן. אני מקבלת מהן הצעות לכתבות לנושאים מגוונים, ומעל לכל, זה אולי העיקר, אני מקבלת גם מספר רב של תגובות.

לאישה הערבית אכפת מה כותבים עליהן ואיך מציגים אותן. נכון, הן עדיין לא מצליחות להגשים את כל חלומותיהן, אך את דאגותיהן ואת אי הנחת הן מעלות בכל הזדמנות דרך העיתונות. במגזר הערבי יש שני סוגים של עיתונות נשית: יש עיתונות נשית